

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

ГОДИНА III

БЕОГРАД, 10. ЈАНУАР 1931.

БРОЈ 2

Садржај:

Standard Oil Company of Jugoslavia a. d. Zagreb
Vacuum Oil Company d. d. — Zagreb
Фабрика целулозе а. д. — Дрвар
Prva hrvatska tvornica ulja d. d. — Zagreb
Bothe i Ehrmann d. d. Zagreb
„Tapred“ teretno i autobusno prometno d. d. — Zagreb

STANDARD OIL COMPANY OF JUGOSLAVIA A. D., ZAGREB.

Promet petroleuma, benzina i srodnih produkata, koncentriran je u Jugoslaviji u 3—4 ruke. Anglo-saksonski kapital ima u tim artiklima i kod nas apsolutnu supremaciju. Ostala poduzeća, koja se bave trgovinom petroleumskim produktima igraju jednu sekundarnu ulogu.

Trgovina petroleumskim produktima naše države nalazi se u rukama sledećih poduzeća:

1. Standard Oil Company of Jugoslavia,
2. Anglo-jugoslavensko petrolejsko društvo,
3. Vacuum Oil Company,
4. Astra d. d.

Prvo i treće poduzeće reprezentiraju američki kapital — drugo i četvrto pak su domena engleskog kapitala. Do pred kratko vreme od ova 4 poduzeća Standard i Astra imali su svoju centralu u Beogradu a Anglo-jugoslavensko i Vacuum u Zagrebu. Međutim prošle godine Standard Oil prenela je svoju centralu u Zagreb tako da su danas u Zagrebu koncentrirana sva naša najvažnija petroleumska poduzeća.

Anglo-saksonska petroleumska poduzeća koja su monopolizirala naš promet petroleumskim produktima u prvo vreme bila su čisto trgovačka poduzeća. Sve fabrikate uvozili su iz inozemstva i ovdje vršili funkciju distribucije. Međutim sticanjem prilika, pojedina poduzeća počela su da u samoj zemlji pristupe fabrikaciji. Budući da nafte u našoj zemlji nema u većim količinama, ona se uvozi iz inozemstva te se kod nas onda rafinira.

Anglo-jugoslavensko petroleumsko društvo podiglo je u Capragu kod Siska jednu modernu rafineriju petroleuma dok u severnoj splitskoj luci ima velike tankove za smeštaj nafte. Ona naime naftu dobiva pretežno morskim putem, čak i onda kad dolazi iz Rumunije. Ta se nafta deponira u splitskim tankovima i sukcesivno upućuje u rafineriju. Standard Oil Company nije podigla jednu novu rafineriju nego je pred dve godine kupila rafineriju u Bos. Brodu koja je pripadala društvu „Danica“.

Velikim investicijama koje su delom još u toku, kapacitet rafinerije znatno je podignut. Prema tome sada i Standard Oil Company rafinira naftu u samoj zemlji, dok je ranije u glavnome plasirala produkte tršćanske rafinerije, koja pripada njenom konsernu.

Vacuum Oil i Astra nemaju svoje rafinerije. Za Astru se govorilo da će kod Novog Sada podignuti rafineriju. Vacuum Oil ima zemljište kod Zemuna ali se još nije odlučila na podi-

zanje rafinerije. Međutim kako je došlo do fuzije matice naše Standard i Vacuum Companije, lako je, da ta nova rafinerija bude i bezpredmetna.

Radom u vlastitim rafinerijama koje su na našem teritoriju koliko Anglo-jugoslavensko toliko Standard Oil Company imaju jedno naročito značenje za našu privredu. Oni u prvom redu uposljuju znatan broj radnika i time doprinášaju našoj industrijalizaciji. Time, što su u zemlji dve velike rafinerije i znatna skladišta nafte mnogo je više pomognuto ideji narodne obrane nego kad bi bili upućeni samo na uvoz sa strane. Da se sutra zatvore sve naše granice, u zemlji bi imali pored odgovarajuće zalihe petroleuma i benzina i znatne zalihe nafte, koje bi se onda mogle preraditi tako, da bi ukupna zaliha benzina i petroleuma bila mnogo veća nego kad ne bi imali nafte.

Konsum benzina kod nas je u znatnom porastu. Sve to veći razvitak automobilizma te motora ima za posledicu da konsum benzina raste iz godine u godinu. Radi toga je od velike važnosti, da u zemlji imamo dve velike rafinerije, koje će sa eventualnim proširenjem svoga uređaja uvek biti u stanju da naše potrebe podmire fabrikacijom u samoj zemlji.

Bilans Standard Oil Company za dve poslednje godine ovako izgleda:

	1929.	1928.
Aktiva		
Blagajna	10.854	3.907
Dužnici	90.254	89.575
Roba	84.952	87.153
Investicije	59.505	58.859
Pasiva		
Dionička glavnica	145.000	145.000
Rezerva	725	—
Verovnici	75.208	78.047
Dobitak	22.973	15.487
Ukupna bilansa	281.795	274.967

Sa 280 miliona dinara ukupna suma bilanse Standard Oil Company prelazi ukupnu sumu bilanse i mnogih naših novčanih zavoda koji se ubrajaju u red većih zavoda. A od industrijskih poduzeća teško da ju, osim Trbovlja, još jedno nadmašuje.

Kod 145 miliona kapitala koji je inostranog porekla i verovnika za 75 miliona dinara isto stranog porekla mi vidimo da je Standard plasirala u našu privredu 220 miliona dinara. To znači, da je nama inozemstvo kreditiralo samo u ovom slučaju iznos od skoro četvrt milijarde dinara.

Investicije su iskazane sa 60 miliona dinara. U idućim bilansama ta pozicija biće i još veća, jer su sada u toku veliki radovi oko proširenja rafinerije u Brodu.

Čisti je dobitak skoro 23 miliona dinara, što odgovara ukamačenju glavnice sa preko 15 od sto. Godine 1928. čisti dobitak iznosio je 15.4 miliona dinara.

Ako dođe do fuzije sa Vacuum Oil Company značenje Standard Oil Company u našoj trgovini petroleumskim proizvodima imaće i još veće značenje u našoj privredi.

VACUUM OIL COMPANY D. D., ZAGREB.

Poslovanje Vacuum Oil Company u Jugoslaviji nalazi se u izvesnom opadanju. Ukupni iznos bilanse danas je znatno manji nego što je bio pre 2 godine. Koncem 1926. godine ukupna suma bilanse iznosila je nešto preko 100 miliona dinara. Koncem 1927. i 1928. godine ukupna suma iznosila je 89 dotično 92 miliona dinara. Ukupna suma bilanse iznosi koncem 1929. godine još samo 64 miliona dinara.

Međutim petroleumski posao u našoj državi nalazi se u konstantnom razvitku. Gde je naš automobilizam bio godine 1926.? Onda autobusnih linija nismo skoro ni imali, a danas je njima ispresecana gotovo čitava država. Konsum benzina raste iz godine u godinu.

Rekli smo konsum benzina a ne možda uvoz. Jer danas se uvozi manje nego ranije gotovog benzina i petroleuma. Nu za to se daleko više uvozi sirove nafte koja se prerađuje u domaćim rafinerijama. Domaća produkcija nafte plus uvoz daleko je veća nego što su iznosili 1926. godine domaća produkcija plus uvoz.

Naša carinska politika favoriziranjem uvoza nafte na štetu gotovih fabrikata u nameri da se i kod nas razvije industrija rafinacije petroleja, pogodila je i Vacuum Oil Company. Jer ona nema poput Standard Oil Company ili Anglo-jugoslavenkog petrolejskog društva u našoj zemlji vlastite rafinerije u kojoj bi prerađivala uvezenu naftu. Ona može plasirati samo uvezen petrolej i benzin ukoliko u domaćim rafinerijama ne dade preraditi jedan dio nafte. Nu to opet nije isto sa radom u vlastitoj rafineriji.

Uvezeni petrolej i benzin, makar obzirom na kartelne cene, još uvek odbacuje izvestan profit, teško se može meriti sa poduzećima, koja te artikle izrađuju u samoj zemlji. Prema tome i profit Vacuum Oil Company bitno je manji od profita poduzeća koja imaju svoju rafineriju. Sa iz inozemstva uvezenim petrolejom i benzinom rade i pojedini poduzetnici koji rade mimo kartela. Obzirom na niske režiske troškove ovakova poduzeća mogu najviše da konkuriraju Vacuum Oil Company, jer se nalaze u prilično jednakim prilikama.

Bilansa za 4 poslednje godine daje sledeću sliku:

Aktiva	1929.	1928.	1927.	1926.
	u hiljadama dinara			
Gotovina	594	806	1.974	976
Investicije i materijal	22.543	21.589	19.946	18.832
Roba	19.046	27.263	28.176	37.811
Dužnici	21.254	41.344	25.901	33.495
Gubitak (sa prenosom)	1.471	1.477	13.130	9.777
Pasiva				
Glavnica	48.000	48.000	500	500
Vjerovnici	12.099	41.917	88.387	100.153
Amortizacije	4.811	2.564	219	233
Ukuno	64.910	92.481	89.124	100.875

Dok je račun gubitka i dobitka ovako izgledao:

Pozicija	1929.	1928.	1927.	1926.
Dobitak na robi	25.557	33.940	22.158	12.599
Krus diferencija	—	—	152	4.982

Gubitak

Režija	24.557	27.946	24.199	19.670
Kamati	—	222	973	790
Dubios	662	543	490	236
Razlika na kursu	191	236	—	—
Porezi i pristojbe	167	3.116	—	—
Čisti dobitak	6	1.875	—	—
Čisti gubitak	—	—	3.353	3.114

Kako vidimo poslovni je uspeh 1929. godine slabiji od 1928. Međutim petrolejska poduzeća koja imaju svoje rafinerije, upravo za prošlu godinu iskazuju rekordni dobitak. To je rezultat carinske zaštite pod kojom radi domaća produkcija.

Investicije su nešto porasle. Zaliha robe opala je za 8 miliona. Dužnici su prepolovljeni. Oni iznašaju 21 milion prema 41 milion 1928. godine. Obzirom na smanjenje zaliha robe kao i dužnika, jasno se vidi, da su poslovi reducirani. Verovnici koji su pre godinu dana iznosili preko 41 milion dinara reducirani su na 12 miliona. Tu se najbolje vidi za koliko je poslovanje ukočeno. Društvo danas treba tek polovinu onog kapitala što je trebalo pred 4 godine.

Problem Vacuum Oil Company u Jugoslaviji leži u tome, da ona, ako želi prosperirati i svoj posao tako razgraniti da bude ravan ostalim dvema velikim poduzećima, mora čim pre pristupiti podizanju vlastite rafinerije. Ona već ima zemljište u Zemunu. Ili u Zemunu ili negde drugde na našem državnom teritoriju, mora podići svoju rafineriju kako bi uživala blagodat naše carinske politike.

Ili će možda obzirom na transakcije koje su provedene u Americi, doći do fuzije sa Standard Oil Company of Jugoslavija. Problem bi time bio rešen i bez podizanja rafinerije. Ali ako se želi ostati samostalnim, svoj posao proširiti i učiniti lukrativnim i to odlično lukrativnim, treba odmah pristupiti podizanju vlastite rafinerije. Tu leži čitav problem ne samo Vacuum Oil Company nego i svih ostalih petroleumskih poduzeća koja žele raditi u našoj državi. Parola je: „samo preko vlastite rafinerije”.

ФАБРИКА ЦЕЛУЛОЗЕ А. Д., ДРВАР

Индустрија папира дотично целулозе није код нас ни издалека досегла онај ниво који би одговарао нашим приликама за ту грану индустријске продукције. Док многе државе богате шумама настоје како ће дрво добивено из тих шума прерађивати у самој земљи и извозити продукте индустрије дрва, ми га извозимо преко 90%, необрађено или полуобрађено. Шведска, Финска, Пољска у Европи, Канада ван Европе извозе знатне количине целулозе и папира. Ми напротив, ма да обилујемо дрветом погодним за фабрикацију целулозе а по томе и папира, до пре кратког времена и у погледу целулозе били смо добрим делом упућени на увоз са стране. А у погледу папира још и данас у знатним количинама.

Фабрика целулозе постоји у Дрвару (Врбаска бановина) још од године 1905. а била је основана по подуху Штајнбајс, за искоришћење отпадања шумске индустрије, које ни доцније „Шипад“ није могао рационално да искористи. Међутим како дрво из шума које прерађује Штајнбас — Шипад није најпогодније за фабрикацију целулозе, то Дрвар израђује обичну врсту целулозе, такозвану сулфитцелулозу.

У најновије време подиже се и код нас индустрија целулозе а и папира. У првом реду у Словенији. Творнице папира Вевче, Медводе и Горичани, које су раније потребну целулозу повлачиле из Аустрије сада су у стању, да саме покривају сву своју потребу. Пре годину дана и Загребачка творница папира проширила је своју творницу и почела продукцијом целулозе у првом реду за потребе властитог одељења фабрикације папира. Пре неколико година изгледало је да ће

суделовањем немачког капитала доћи у Крапини до подизања једне велике творнице папира и целулозе. Међутим тешка криза коју је онда проживљала Немачка осујетила је ту намеру. Касније од сличних пројеката није више било ни говора.

Фабрика целулозе у Дрвару ма да је самостално акционарско друштво налази се у рукама „Шипада“ дотично државе као његовог главног акционара.

Акцијски капитал износио је 3 милиона круна. Године 1923. проведено је повишење на 1.3 милиона динара. Године 1927. извршена је валоризација инвестиција. Будући да су инвестиције биле знатне, нова главница утврђена је на 12 милиона динара. Том приликом проведена је акумулација акција тако да је номинала поједине акције одређена са 5.000 динара. Већ по номинали акција види се да се их не мисле отуђивати.

Биланса за две последње године (из ранијих година нема објављене билансе) изгледа овако :

Активна	1929. г.	1928.
Инвестиције :		13.868
земљиште	371	
канални	2.058	
зграде	4.365	
стројеви	4.841	
творнички материјал	1.372	
Сировине	321	1.438
Фабриката	2.528	1.296
Благајна	219	218
Дужници	4.675	5.613
Менице	2.273	—
Пасива		
Главница	12.000	12.000
Резерве	4.199	4.136
Веровници	4.565	4.962
Добитак	2.271	1.336
Укупна биланса	23.236	22.435

Фабрика целулозе готову читаву своју фабрикацију пласира у иноземство. Извоз се врши жељезницом до Шибеника а онда паробродима даље.

Прошле године ми смо извезли целулозе за 12.395.685 кг. у протувредности од Дин. 26.493.662. Највећи део тог извоза дала је фабрика у Дрвару. Од у прошлој години извезене целулозе отишло је у

	Кг.	Дин.
Белгију	2.046.000	4.475.000
Италију	1.642.720	3.998.762
Сјед. Држ. Сев. Америке	5.430.000	11.292.000
Француска	2.645.830	5.529.500
Холандија	500.000	1.020.000
Чехословачка	15.100	158.400
Швајцарска	116.035	158.400

Како видимо највише се извози у Сједињене Државе Северне Америке. Кад су оне пре неколико месеца повисиле своје увозне царине ми смо били погођени у главном повећањем царине на целулозу. Међутим како је тешко да се преко ноћи подигне продукција целулозе у толикој мери да увоз са стране не долази више у обзир, Дрвар ће и даље моћи да пласира про своје продукције у Сједињеним Државама. Биланса Дрвара одликује се тиме да веровници не представљају знатан износ. Не само што су све инвести-

ције извршене из властитих средстава него и један део дужника и меница њима је покривен.

Чисти је добитак у 1929. години у знатном порасту. Преко два милиона динара на 12 милиона главнице је резултат који код нас налазимо веома ретко.

PRVA HRVATSKA TVORNICA ULJA D. D., ZAGREB.

Bilansa za 1929. godinu, bilo to po njenom ukupnom iznosu bilo to po pojedinim pozicijama gotovo na dlaku je slična bilansi koncem 1928. godine. A ona do konca 1928. godine nije se mnogo razlikovala od one krajem 1927.. To znači da su kod Prve hrvatske tvornice ulja prilike skroz iskristalizirane. Kod mnogih industriskih poduzeća mi smo i poslednjih godina opazali znatne skokove u bilansi. Nu po svoj prilici kod tih poduzeća opaziće se znatno smanjenje i pogoršanje bilanse u periodu kriza u koju i mi ulazimo. Kod Prve hrvatske tvornice ulja naprotiv imamo očekivati i za taj period bilansu koja se neće gotovo nikako razlikovati od bilansa poslednjih godina. Danas kad sva velika poduzeća nastoje da stabiliziraju svoje prilike i svoje stanje, bilansa Prve hrvatske tvornice ulja može da posluži kao primer.

Time što dužnici i verovnici nisu posebno iskazani među aktive dotično pasive nego samo njihov saldo, može se dogoditi da i kod istog iznosa njihovog salda dotično jednakog ukupnog iznosa bilanse nastupe znatne promene. Nu te promene moraju biti paralelne, to jest jednak porast dužnika kao i verovnika. A to znači da je situacija opet u stvari ista. Međutim s obzirom na način poslovanja imamo pravo pretpostaviti da ni kod dužnika a ni kod verovnika poslednje dve godine nije došlo do većih promena. Zagrebačka tvornica ulja ima već uvedeno svoju marku, svoj stalni krug mušterija, pak tu nije za očekivati većih promena bilo u poslovanju bilo u strukturi bilanse. Držimo da ni kod jednog našeg većeg industriskog poduzeća nema manje razlika između bilanse pojedinih poslednjih godina kako je to kod Prve hrvatske tvornice ulja.

U letu prošle godine naše tvornice ulja bile su centar jedne velike debate u stvari zadržavanja ili ukidanja carine na semene uljarice koje se kod nas producira a koje prerađuju naše tvornice ulja dotično koje bi se mogle izvesti. Kao što gotovo kod svih agrarnih produkata tako i kod uljarica cene su ove godine bile mnogo nepovoljnije nego ranije. Pored toga, usled vlage u vreme žetve ni kvalitet nije bio najpovoljniji. Nezadovoljni sa cenama a i protestima tvorničara radi kvaliteta, trgovci semenim uljaricama podigli su čitavu kampanju protiv tvornica ulja. Tražili su u prvom redu ukidanje izvozne carine na uljarice, navlađajući da je ta mera preduzeta navodno u korist domaćih tvornica ulja kako bi im se osigurao monopol na domaćem tržištu sirovina.

Kod poslednje reforme naših carina ukinute su i izvozne carine na uljarice. Tendencija je da se udovolji svim zahtevima poljoprivrede koja se nalazi u teškoj krizi. Međutim teško da će i ukidanje izvozne carine mnogo doprineti poboljšanju cena semena uljarica. Ako situacija upogled cena agrarnih produkata ostane i dalje ovakova, a svi su izgledi, ove godine, makar izvozna carina na semena uljarica bila i ukinuta, njihove će cene biti još niže nego što su bile prošle godine kad je još postojala izvozna carina.

Mi na ovom mestu ne ulazimo u kritiku carinskih mera upogled industrije ulja i njenih sirovina.

Ukidanje izvozne carine za uljarice najmanje tangira Zagrebačku tvornicu ulja. Ona je u mnogo većoj meri upućena na uvoz sirovina sa strane nego što je to slučaj kod ostalih tvornica u zemlji. Prema tome posledice ukidanja izvozne carine mnogo će manje pogoditi Zagrebačku tvornicu ulja nego ostale fabrike. Usled toga ona će biti u povoljnijem položaju prema konkurenciji. Zagrebačka tvornica ulja naglašava svoj specija-

lan položaj u našoj industriji ulja. Ona je dovoljno jaka da svoju politiku samostalno sprovodi.

Bilansa za 4 poslednje godine ovako izgleda:

Aktiva	1929.	1928.	1927.	1926.
u hiljadama dinara				
Nekretnine	3.652	3.652	3.652	2.752
Strojevi	1.841	1.841	1.841	1.841
Blagajna	101	50	35	43
Roba	21.848	21.640	19.955	16.624
Inventar	143	143	68	78
Pasiva				
Glavnica	2.750	2.750	2.750	2.750
Rezerva	375	325	275	225
Amortizacija	1.142	892	742	592
Rezerva za poreze	100	100	100	100
Saldo kreditora i debitora	20.797	21.554	20.052	17.067
Akcepti	1.500	1.000	1.000	—
Dobitak	557	705	601	598
Ukupno	27.222	27.327	25.552	21.339

U bilanci za prošlu godinu jedina je promena, koju vredi napomenuti, sniženje salda verovnika i dužnika za 750.000 dinara. Međutim akcepti su povišeni sa pola miliona tako da iznosi promena kod stranih sredstava samo 250.000 dinara.

Vlastita sredstva poduzeća prelaze nešto preko 3 miliona dinara. Investicije su 5 i po miliona dinara. Nu ako odbijemo fond amortizacije ona su knjižena samo sa nešto preko 4 miliona dinara. Prema tome samo jedan milion investicija nije pokriven vlastitim sredstvima. To kod poduzeća ovakovih dimenzija ne igra nikakove uloge.

Već u analizi bilanse za prošlu godinu spomenuli smo da je vrednost nekretnina daleko veća nego što je to iskazano u bilanci. To je donekle odlika svih poduzeća Aleksandrovog koncerna. Međutim kako se ove godine upravo blizu same tvornice razvila jaka građevna delatnost i to ne malih periferijskih kućica nego velikih tro- i četverokatnica, vrednost nekretnina je ove godine ponovno znatno narasla. Tu i leže velike tajne rezerve Prve hrvatske tvornice ulja.

Čisti je dobitak za prošlu godinu nešto slabiji nego 1928. godine. Ili bolje rečeno on je opet na visini iz 1927. i 1926. godine. Međutim s obzirom na visinu glavnice čisti dobitak iznaša ravno 20 od sto. A time se može podičiti samo retko koje naše poduzeće.

BOTHE I EHRMANN D. D., ZAGREB.

U Austro-Ugarsoj, tvornica pokućstva Bothe i Ehrmann igrane su dominantnu ulogu. Bar u koliko se tiče kvalitetne robe. Tvornice su postojale u Zagrebu i Beču a akcioni radius bila je čitava Monarhija. Izrađivalo se je ne samo luksuzno pokućstvo nego se je vršilo kompletno uređivanje stanova, novčanih zavoda, hotela, kavana i sličnog. Nekoliko prvorazrednih hotela u Beču uredio je Bothe i Ehrmann; a tako isto i poznati veliki hotel „Excelsior” sada „Savoj” u Trstu.

Još 1915. godine bečka tvornica prodana je Mundusu tako da je ostala samo fabrika u Zagrebu. Ova je najmodernije uređena i ima tako izvežbano radništvo i činovništvo da je u stanju da upogled pokućstva i uređaja lokala zadovolji i najrafiniraniji ukus.

Iteške privredne prilike koje proživljujemo već nekoliko godina, naravno da u prvom redu pogađaju poduzeća tipa Bothe i Ehrmann. U teškim godinama cena igra veću ulogu nego kvaliteta, pak radi toga potrošnja luksuznog pokućstva mnogo je skućena. Tome mnogo doprinosi i savremeni stil jednostav-

nosti, koji ima za posledicu da je danas mnogo pokućstva postalo nemoderno.

Pored toga carina na pokućstvo nije tako znatna da bi onemogućila uvoz sa strane. Pogotovu ako se uzme u obzir da neke države kao Mađarska svojoj izvoznoj industriji pokućstva daju izvozne premije.

Da nije bilo jake državne građevne delatnosti i da se nije kod uređenja nekih prostorija provodio izvesan luksus, naša kvalitetna industrija pokućstva bila bi još slabije prošla nego što je to faktično bilo. Privatna potražnja za kvalitetnom robom tako je neznatna da ne može da daje zaposlenje za toliki broj tvornica. Pogotovo što je upravo kod izrade pokućstva, obrt u stanju da daje robu prvorazrednog kvaliteta. Na poslednjim izložbama u Ljubljani, Zagrebu i Novom Sadu sa strane naših obrtnika bilo je izloženo takovog pokućstva, da može stati o bok izradi najpoznatijih fabrika.

Uzevši u obzir sve te okolnosti jasno je, da naša fabrička industrija pokućstva nije mogla da poluči i odgovarajući materijalni uspeh. Mnoge tvornice, neke koje su postojale već i od pre rata, bile su prisiljene, da obustave svoj pogon.

Bothe i Ehrmann konstituirani su kao dioničko društvo godine 1910. Glavnica je iznosila milion kruna. Polovinom 1918. godine glavnica je povišena na 2 miliona kruna. Godine 1920. dionička glavnica povišena je na 6 miliona kruna. Na toj visini ostala je sve do 1929. godine, kad je usledilo povišenje na 6 miliona dinara.

Bilansa za poslednje godine ovako izgleda:

Aktiva	1929.	1928.	1926.
Nekretnine	2.030	10.849	10.849
Strojevi	77	77	77
Ind. pruga	17	17	17
Prevozna sredstva	5	5	6
Efekti	17	17	17
Dužnici	10.979	10.037	8.588
Roba	15.587	11.364	16.293
Pasiva			
Glavnica	6.000	1.500	1.500
Rezerve	260	260	260
Amortizacija	677	1.281	1.281
Prihvati	4.300	300	300
Verovnici	17.446	28.930	32.408
Dobitak	12	4	20
Ukupna bilanca	28.834	32.409	35.899

Između bilance krajem 1928. i one koncem 1929. vidi se bitna razlika. U aktivni, nekretnine koje su koncem 1928. iskazane sa vrednošću od 10.8 miliona dinara iskazane su koncem 1929. godine sa samo 2 miliona. U pasivi pored povišenja glavnice od 1.5 na 6 miliona dinara nailazimo na sniženje verovnika od 29 na 17.5 miliona dinara. Ako i uzmemo u obzir porast prihvatata za 4 miliona dinara vidimo da su obaveze reducirane za 7.5 miliona dinara, makar da je vrednost robe od 11.4 miliona koncem 1928. godine porasla na 15.6 miliona koncem 1929. god.

Kako su kamati znatno teretili uspeh poduzeća, Prva hrvatska štedionica, koja je gotovo jedini akcioner i financijer, odlučila je da temeljito reducira obaveze. U tu svrhu, u prvom je redu povišena glavnica od 1.5 na 6 miliona dinara, usled čega je uspelo reducirati verovnike za 4.5 miliona dinara.

Bothe i Ehrmann, pored znatnog kompleksa zemljišta na kojem se nalazi fabrika i skladište drva, posedovala je i u Ilici, jednom od najprometnijih čoškova varoši, dvokatnicu. Tu je zgradu prošle godine preuzela Prva hrvatska štedionica za sebe a kupovnu cenu upotrebila za sniženje dugovanja. Na taj način moglo se je pristupiti znatnom sniženju obaveza. Sada naime poduzeće poseduje samo one nekretnine koje su mu potrebne

za fabrikaciju. Čak je postojao projekat da se jedan deo nekretnina upotrebi za tvornicu tekstilne robe, a da se tvornica pokućstva seli u Brod, gde je tvornica običnog pokućstva „Slavonije“, koja je usko povezana sa Bothe i Ehrmann. Nu od toga se je odustalo i izgleda da se namerava sve poduzeti, kako bi se iz Bothe Ehrmanna napravilo jedno veliko lukrativno poduzeće.

Zaliha robe predstavlja znatnu vrednost. Nu tu se ne radi toliko o gotovom fabrikatu koliko o sirovinama. Hrastovina i drugo drvo koje se upotrebljava za pokućstvo bolje vrste, mora da leži i nekoliko godina dokle se foliko osuši, da je zrelo za fabrikaciju. Usled toga i skladište drva mora da je veoma opsežno.

Danas kod dioničke glavnice od 6 miliona dinara sve su investicije tri put pokrivenne vlastitim sredstvima. Tim je poduzeću dana jedna zdrava baza.

Popravkom naših privrednih prilika, porastom naše kulture, koja se odrazuje i kod uređenja naših stanova, lokala i ureda, rasće interes za umetno i prvorazredno pokućstvo i onda će Bothe i Ehrmann kao naše najveće poduzeće te struke, doći do pravog i punog izražaja i zaposlenja.

„TAPRED“ TERETNO I AUTOBUSNO PROMETNO D. D. — ZAGREB

Još pre nekoliko godina bilo je teško i pomisliti da ćemo imati jača akcionarska društva koja će se posvetiti samo autobusnom prometu. Prodiranje automobila u zabačenije krajeve imalo je za posledicu da danas imamo bez-broj poduzetnika, većinom manjih, koji vrše prenos putnika i robe automobilima.

Preduzeća autobranže mi poznajemo tek posle rata. Prvo smo ih videli u našim većim gradovima, gde su sa svojim autotaksima gotovo sasvim istisnuli fiakere. Posle toga vidimo, da su pojedina poduzeća uvela izravne autobusne linije između pojedinih gradova koja nisu imala odgovarajuću željezničku vezu. Danas imamo već autobusne putničke linije i između krajeva koji su inače povezani željezničkom prugom. Kod nekih naših željezničkih linija, usled zaobilaznog puta ili spore vožnje, autobusni je promet mnogo zgodniji nego željeznički. Ne samo na strani nego i kod nas već se železnice tuže da im autobusi prave oštru konkurenciju i da se opaža nazadovanje putničkog saobraćaja.

U najnovije vreme pojavila se autobusna poduzeća koja vrše i prenos robe. Za sada te autobusne linije prenose samo denčanu robu — nije isključeno da kasnije pređu i na prevoz glomazne robe.

Supremacija autobusnih teretnih linija nad željeznicom leži u činjenici što kod autobusnih teretnih linija otpada ukrcaj i iskrcavanje u vagone. Prema tome kod autobusnog saobraćaja otpadaju dva prevoza kolima ili automobilima i dva prekrcaja kod željeznica. Prema tome na kraće distane manje košta prevoz automobilima nego željeznicom. Radi toga vidimo u najnovije vreme sve to intenzivniji automobilski teretni promet.

Razvitkom automobilskog saobraćaja na distance u prvom redu putničkog i robnog, imalo je za posledicu da je za odgovarajuće odvijanje toga prometa potreban znatan kapital. To znači da su se i tu pojavila veća poduzeća, koja su u stanju da u promet stave odgovarajući prevozni materijal. U mnogim krajevima naše države već imamo autobusna poduzeća koja raspolazu sa desetak i više autobusa. A to predstavlja već jedan znatan investicioni kapital.

Koncem 1928. godine osnovano je u Zagrebu „Tapred“ teretno i autobusno prometno d. d. Glavnica iznosi 2 miliona dinara, potpuno uplaćenih. „Tapred“ je bez sumnje naše najveće autobusno poduzeće, pa se isplati posvetiti mu veću pažnju.

Ono je osnovano na inicijativu bečke automobilske fabrike Perl. Ona je pri tome u prvom redu išla za tim, da plasira svoje produkte. I kod splitskog automobilskog poduzeća u kojem grad Split ima dominantnu ulogu, sudeluje fabrika Perl, koja je na taj način osigurala prodaju većeg broja svojih autobusa. Pored tvornice Perl u poduzeću sudeluje i Jugoslovenska banka a od prošle godine i Hrvatska sveopća kreditna banka. Po tome poduzeće ima jedno jako zaleđe.

Tapred vrši autobusni saobraćaj u okolini Zagreba i po Hrvatskom Primorju. Tako podržaje linije Zagreb-Samobor-Novo Mesto, Zagreb-Rogaška Slatina, Zagreb-Karlovac-Plitvička jezera, Karlovac-Ravanagora te linije Ogulin-Senj, Sušak-Crikvenica-Senj, Senj-Vrhovine-Plitvička jezera i još neke linije. Pored prevoza putnika i prtljaga podržaje i posebne autobuse za isključivi prevoz robe.

Povezanjem tih pojedinih linija, u letu, kad je putnički saobraćaj intenzivan, postoje izravni autobusni spojevi između Zagreba i Primorja, u prvom redu Sušaka i Crikvenice. Prema tome Tapred podržava linije od Rogaške Slatine do mora pak je i po dužini linija naše najveće autobusno poduzeće.

Bilanca za prošlu godinu ovako izgleda:

Aktiva	
Gotovina	2.855.80 Din.
Banke	33.049.20 „
Dužnici	8.028.748.70 „
Troškovi osnutka	300.000.— „
Automobili	3.767.165 „
Nameštaj	123.590 „
Oprema	42.000 „
Razne investicije	38.000 „
Strojevi, alat	1.169.119.65 „
Prelazne stavke	20.300 „
Gubitak	791.522.31 „
Pasiva	
Dionička glavnica	2.000.000 „
Vjerovnici	5.496.608.34 „
Menice	6.772.942.32 „
Prelazne stavke	46.830.— „
Ukupno	14.316.380.66 „

Ukupna bilanca prelazi 14 miliona. Ima kod nas i većih industriskih poduzeća koja ne bilanciraju sa 14 miliona dinara. Investicije nisu pokrivenne vlastitim sredstvima. Tu je jedan veći nedostatak. Tuđa sredstva iznose preko 12 miliona dinara. Usled toga izdaci za kamatu mora da su znatni, makar i znatan dio poverenih sredstava nije isplaćen u gotovom nego u autobusima. U aktivni stavka dužnika sa 8 miliona dinara nije jasna. Transportna poduzeća redovito nemaju većih potraživanja budući da se vozarina retko kreditira.

Gubitak iznosi skoro 800.000 dinara. Za prvu godinu teško je očekivati bolji rezultat. Trebalo je tek pojedine linije uvesti, naučiti publiku, eksperimentirati, koja se linija rentira, a koja ne, a to sve košta teške pare. Ovakova poduzeća rentiraju se tek nakon nekoliko godina i radi toga mogu ih uspešno voditi samo ona poduzeća, koja imaju dovoljno kapitala, dotično kredita.

Читајте наше анализе биланса

Фабрика целулозе Дрвар, а. д.

Рачун изравнања на дан 31. децембра 1929. године

Активa		Пасивa	
	Динара		Динара
Рн. земљишта	371.947.69	Акцијски капитал	12,000.000.—
„ канала	2,058.560.88	Валор. рез. фонд	4,000.000.—
„ зграда	4,365.241.73	Резервни фонд	199.824.20
„ стројева	4,841.636.85	Рн. тек. рна : веровници	4,565.077.13
„ алата	1.—	Донос добитка из 1928. г.	84.106.36
„ ватрог. справа и намештаја	1.—	Добитак у 1929. г.	2,187.339.17
„ резервних делова	7.834.27		
„ творн. материјала	1,372.554.31		
„ сировина :			
„ дрва	51.496.50		
„ гор. мат.	71.315.10		
„ сумпора	176.130.—		
„ вапна	1.953.28		
„ омот. мат.	20.758.—		
„ производа и полупроизв.	2,528.346.84		
„ благајне	219.471.24		
„ меница	2,273.349.72		
„ тек. р-на : дужници	4,675.548.43		
	<u>23,036.346.86</u>		<u>23,036.346.86</u>

Рачун губитка и добитка на дан 31. децембра 1929. године

Расход		Приход	
	Динара		Динара
Рн сировина	14,068.191.48	Донос добитка из 1928. г.	84.106.36
„ плата	6,769.257.88	Рачун производње	35,766.830.77
„ трошкова	3,974.565.85		
„ пореза и даћа	532.430.80		
„ поправака	66.145.48		
„ подвоза	5,249.110.32		
„ канала	289.039.05		
„ амортизација	2,630.750.64		
„ биланса :			
Донос доб. и 1928. г.	84.106.36		
Добитак у 1929. год.	2,187.339.17		
	<u>35,850.937.13</u>		<u>35,850.937.13</u>